

DELITEV DOHODKA NA SKLADE IN PLAČE V TRGOVINI

V zadnjih dveh mesecih komentira javnost delitev dohodkov gospodarskih organizacij v trgovini, pri čemer poudarja, da je prišlo v nekaterih trgovinskih organizacijah z uveljavljanjem pravic, ki jih imajo trgovinske organizacije v sedanjem sistemu delitve dohodka, in na temelju znatnega povečanja prometa do znatnega povišanja plač. Pri tem načenjajo komentirji to vprašanje z dveh stališč: prvič, da so se v trgovini povišale plače hitreje kakor na drugih področjih gospodarstva, na kar opozarjajo kot na nenormalen pojav, in drugič, da delovni kolektivi v trgovinskih organizacijah niso pravilno izkoristili svoje pravice, da sami razdelijo tisti del dohodka, ki jim pripada, in da niso dovolj upoštevali splošnih potreb nadaljnjega razvoja trgovine, temveč da jih je vodil ožji smoter, da izkoristijo možnosti, ki jim jih nudi sistem, za nesorazmerno povišanje svojih osebnih dohodkov. Ta primer zasluži, da ga proučimo, glede na to, ker naj bi bil letošnji v trgovini veljavni sistem v znatni meri uveljavljen v vsem našem gospodarstvu, zato pa je treba ugotoviti vse pozitivne in negativne strani, ki so prišle do izraza med njegovim izvajanjem v letošnjem letu. Ta pojav je treba proučiti prav tako s stališča zrelosti delovnih kolektivov, od katerih so nekateri izkoristili pravico, da svobodno in samostojno razdeljujejo del dohodka, a pri tem niso dovolj upoštevali splošnih interesov podjetja in niso ravnali kot dobri gospodarstveniki.

Dva pozitivna rezultata

Poglejmo najprej dejstva. Nobenega dvoma ni, da prihajata dva rezultata trgovine v letošnjem letu do veljave kot pomembna dosežka: prvič, trgovina je povečala blagovni promet v prvih devetih mesecih za približno 30 odstotkov, pri čemer se je promet v trgovini na debelo povečal za približno 32 odstotkov, v trgovini na drobno pa za nekaj nad 25 odstotkov; drugič, ta povečani obseg prometa je bil realiziran ob povečanju zaposlenosti v trgovini le za 2,2 odstotka v trgovini na debelo oziroma 3,7 odstotka v trgovini na drobno. Iz tega lahko sklepamo, da je prišlo do znatnega povečanja prometa in, kar je prav tako važno, do povečanja učinka.

Ta dejstva kažejo, da je do določenega povišanja plač na temelju doseženih rezultatov v trgovini moralo priti in da so to zaslužili delavci in uslužbenci, ki delajo na tem gospodarskem področju.

To pa, kar je lahko v vsej stvari sporno, pa je precej jasno izražena težnja, da se zanemari potreba po ustvarjanju skladov v gospodarskih organizacijah zaradi razširitve same trgovine, njene modernizacije itd., oziroma, da se je ta rezultat povečanega prometa in učinka dela večinoma izkoristil za povišanje plač, čeprav seveda tega ni mogoče trditi za vse gospodarske organizacije v trgovini. Če upoštevamo pri tem, da je pri nas trgovina ena izmed najbolj važnih gospodarskih vej in da je nedavno v ljudski skupščini sprejeti načrt o razvoju gospodarstva za prihodnjih pet let postavil eno izmed težišč prihodnjega gospodarskega razvoja na hiter razvoj trgovine in na njeno čim bolj sodobno opremljanje, tedaj lahko ugotovimo, da takto razmerje do razdelitve dohodka ni bilo pravilno. Celo neodvisno od potreb razvoja v prihodnjih letih je splošno znano, da je omrežje naše trgovine zelo ozko, da zaostaja za nafaščenjem proizvodnje in prometa in da je pri tem že v sedanjih razmerah premalo sposobno, da bi ustreglo vsem potrebam državljanov.

Vse to predvsem opozarja na velike naloge, a tudi na odgovornost delavcev in uslužbencev v trgovini, da poiščejo rešitev za čim hitrejši razvoj trgovine, ker bo sicer postala ozko grlo vsega našega gospodarstva. Prav zato je trgovina tudi dobila posebno ugoden režim delitve dohodkov, da bi lahko pridobila nujno materialno osnovo za reševanje problemov v zvezi s pospeševanjem trgovine. Če je potemtakem skupnost storila to, kar omogoča povečanje materialnih sredstev v sami trgovini, lahko po pravici zastavimo vprašanje odgovornosti organov upravljanja in celih kolektivov v trgovinskih organizacijah, kjer tega problema niso razumeli, niti pravilno ugotovili in kjer so ozki osebni interesi prevladali ter pripeljali do tega, da mora tudi javnost razpravljati o takem razmerju organov upravljanja v trgovini do razdelitve realiziranega dohodka.

Nesmotna razdelitev sredstev

Da bi lahko sodili o teži tega problema, naj opozorimo na nekaj števil, ki ilustrirajo razmerje dela trgovine do razdelitve realiziranega dohodka. V prvih devetih mesecih l. 1957 so se v primerjavi z enakim razdobjem l. 1956 povišale plače v trgovini na drobno za 31 odstotkov, v trgovini na debelo pa za 29 odstotkov. Vzporedno s tem se ne samo niso povečale od-

vedbe v sklade za samostojno razpolaganje v tem razdobju, temveč nasprotno, iz letošnjega dohodka, ki je znatno višji kakor lani, je bilo odvedenega le 32 odstotkov tistega, kolikor so odvedli v sklade lani. Medtem ko so odvedbe za sklade zmanjšali torej na tretjino v primerjavi z lanskimi, so plače za tretjino povečali. Taka pa je podoba, če gledamo trgovino v celoti. Če bi bolj podrobno analizirali te pojave, v posameznih krajih, posebno pa v posameznih trgovinskih strokah, tedaj bi bila ta podoba še bolj drastična. Do povišanja plač, pogosto tudi za več kakor 50 odstotkov v primerjavi z lanskim letom, je prišlo pri določenih konjunkturnih strokah v trgovini, kakršne so elektrotehnični materiali, gradbeno blago, tekstilije, pisarniški material, pohištvo, barve, kemikalije in drugo, medtem ko je pri podjetjih za promet z živili, posebno pa s sadjem in vrtninami, nadalje pri podjetjih za promet s kruhom, mlekom in mlečnimi izdelki ter z drugimi živili zvišanje znatno nižje, pri večjem številu podjetij v teh strokah pa plače sploh niso bile povišane.

Do takih ugotovitev smo prišli tako na podlagi ankete o prometu in izplačanih plačah v trgovini na Hrvaškem, kakor enako na nekaterih drugih področjih, posebno pa v Zagrebu in Beogradu. Tako so zvišali v prvih devetih mesecih l. 1957 v Beogradu plače v trgovini na drobno v primerjavi z enakim lanskim razdobjem za 50 odstotkov, medtem ko niso niti približno povečali sredstev, ki so namenjena skladom, kar jasno opozarja na usmeritev, ki ni pravilna.

Ne samo pravica, temveč tudi odgovornost

Pravica gospodarskih organizacij, da samostojno razdeljujejo del dohodka na osebne dohodke delavcev in na sklade, sloni na zaupanju vse skupnosti, da bodo delovni kolektivi kot upravljalci družbenih sredstev računali tako s splošnimi interesi razvoja gospodarske organizacije kakor tudi s svojimi ožjimi interesi. Prav zato, ker gre v naših razmerah za neposredne proizvajalce, ne morejo gledati na gospodarsko organizacijo in na njen dohodek samo iz enega kota, ker je njihov ne samo današnji, temveč tudi prihodnji obstoj odvisen od nadaljnjega razvoja gospodarske organizacije in njene sposobnosti, da bo tudi v prihodnjih letih ustvarjala čim večji dohodek. Če tega ne upoštevamo, tedaj res lahko v nekem trenutku, ko zaslužimo večji dohodek, tudi bolj znatno povišamo plače, toda to bi bila lahko tudi kratkovidna politika, ki bi lahko povzročila, da bi se že v prihodnem razdobju resno zmanjšali osebni dohodki delavcev, ker nismo računali s sredstvi, ki krepijo tehnično osnovo same gospodarske organizacije, njeno zmogljivost in njeno sposobnost, da vzdrži konkurenco sposobnejših podjetij in vestnejših delovnih kolektivov.

Tako razdelitev dohodka, kakor je veljala v trgovini, so izvajale tudi nekatere druge gospodarske dejavnosti, kakor na primer rudarstvo. Čeprav je tudi na teh področjih prišlo do posameznih pretiravanj in do nepravilnega razmerja do razdelitve dohodka, je vendarle treba ugotoviti, da do takih pojavov, kakršne smo imeli v trgovini, ni prišlo, posebno pa ne v tako velikem številu podjetij. Iz tega je bilo treba napraviti zaključek, da je potrebno določiti v trgovini določene strožje pogoje za pridobivanje dohodka, posebno v zunanji trgovini in v trgovini na debelo, da se taki pojavi, kakršne smo imeli letos ne bodo ponavljali. Razumljivo je, da bi bilo bolje, da do takih omejitev, kakršne določajo za trgovino novi zakoni, o katerih razpravlja sedaj ljudska skupščina in zvezi z razdelitvijo dohodka, ne bilo prišlo. To naj bodo kolektivom trgovinskih organizacij tudi ustrezne izkušnje.

Vse, kar smo povedali v zvezi s tem vprašanjem, ne pomeni, da ne smemo vsem kolektivom tako v trgovini kakor tudi na drugih gospodarskih področjih še naprej nuditi čedalje bolj stimulativnejšo osnovo za pridobivanje dohodka in s tem samim tudi za povišanje osebnih dohodkov delavcev. To je osnova našega sistema in to prihaja jasno do izraza v zakonih, o katerih sedaj razpravlja ljudska skupščina. Izpadi, do katerih je prišlo v trgovini, v ničemer ne spreminjajo potrebe, da delovni kolektivi sami razdeljujejo del dohodka, po svoji presoji, ta izkušnja pa je dragocena v tem pomenu, da jasno opozarja, da ta pravica kolektiva ni samo pravica, temveč nosi v sebi tudi veliko odgovornost tako glede prihodnosti gospodarske organizacije, s tem pa tudi samih proizvajalcev, kakor enako tudi glede pomembne odgovornosti, ki jo imajo delovni kolektivi pred vso družbo.

M. M.